

Frans van der Reep¹

FINANCE 2.0

“Alle informatie, uit welke bron dan ook, is digitaliseerbaar, meetbaar, transporteerbaar en oneindig vaak dupliceerbaar”. Dit is de werkelijkheid van de digitale webwereld. Op dit moment worden we overweldigd door de gevolgen hiervan in de financiële sector.

Crisis! Superstructuren of terug naar de NUTS?

> Geen vast punt

De vraag die ik hier stel is of de individuele belegger in deze marktgedreven digitale wereld als de tovenaarsleerling handelt. Hij kan, door instellingen met betrekking tot financiële beslissingen te programmeren op zijn thuiscomputer, vanuit individuele rationale beslissingen een macro chaos veroorzaken. De mechanismen die ieder voor zich heeft ingesteld voor zijn succesvol handelen leiden in gezamenlijkheid tot een onbeheersbaar resultaat.

De markt en de volledige digitale wereld kunnen elkaar niet altijd en overal verdragen. Waarom? Ieder wiskundig, sociaal of filosofisch, natuurkundig, wat dan ook systeem voor heeft ten minste een vast punt nodig. Er is 'iets of iemand' nodig dat de situatie en samenhang overziet, welke hiervoor verantwoordelijkheid draagt en bij machte is hierop te acteren. En dat 'iets of iemand' is er op dit moment in het financiële stelsel niet. In de rechtspraak is dit vaste punt het de Hoge Raad der Nederlanden. De Hoge Raad is weliswaar een vast punt, maar een bewegend vast punt. De Hoge Raad brengt de uitleg van starre wetgeving ("rules") in overeenstemming met de tijdgeest ("principles"). Deze is in dit systeem het vaste punt. In het verkeer tussen de grote staten is het wellicht de atoombom en van oudsher zijn het geopolitieke constanten? In de Sovjet Unie was het het Centraal Comité.

Zoals een vallend blaadje een ramp als Katharina kan veroorzaken, zo kan in het financiële stelsel een individuele belegger via het web een begin van een financiële orkaan veroorzaken. In het systeem is daar geen kruit tegen gewassen en alle huidige vormen van toezicht staan met lege handen.

Natuurlijk spelen emoties daar een grote rol in, zowel in paniek als euforie. Want emoties bepalen mede keuzes, temeer omdat

Bedrijven, waaronder de banken en verzekeraars, zijn volop bezig zich aan te passen aan de nieuwe "condition technologique" en zoeken met behulp van digitale technologie nieuwe manieren om geld te verdienen. Ze herdefiniëren hun business en passen de strategie en de inrichting van de onderneming aan.

In de publieke sector zien we hetzelfde beeld. Stap voor stap worden de mogelijkheden van het web geïntegreerd in 's lands bestuur. De digitale wereld dringt door in de staatsinrichting, de strafrechtspleging, de manieren waarop de politie boeven vangt of de manier waarop de Staat met u via het burgerservicenummer communiceert.

Finance 2.0. Hier enkele losse gedachten ter inspiratie. Er is al zoveel over geschreven. Dat de korte termijn focus op koerswinst van belegger en ook spaarder (!), met een daarop geënt bonussysteem, niet altijd tot wenselijke totaaluitkomsten leidt, is nu wel 'conventional wisdom'. Daarom eens een andere invalshoek.

er geen vast punt is. Wat er gebeurt als een bank weigert een kind zijn two pence terug te geven, is al te zien in Mary Poppins. Vroeger was goud het vaste punt. Toen de dollar. De dollar was een vast punt zolang hij convertibel was en de Nederlandse en Franse nationale bank dat geloofden. En nu? Vertrouwen? Door het ontbreken van een vast punt is het systeem principieel instabiel. Dat vaste punt moet dus op korte termijn worden georganiseerd.

> Lessen van vliegtuigen en kernreactoren

Ik denk dat er nu in het jaar 15aW (het Web bestaat 15 jaar) constructiefouten in het systeem aan het licht komen waar we eerder geen last van hadden omdat bW alles zowel rustiger verliep als wel minder volumineus.

Een van de lessen uit de vliegtuigindustrie is dat de software bestuurt en de mens controleert. De mens heeft het laatste woord. Als je dit principe omdraait krijg je ongelukken omdat het per definitie onmogelijk is alle events van te voren te voorzien en softwarematig klaar te zetten. Het is een instabiel systeem dat meestal goed maar ook met regelmaat verkeerd afloopt. De optimalisatieregels die in een normale situatie goed functioneren kunnen zich in extreme situaties tegen je keren. Dan ontstaan de effecten van de tovenaarsleerling.

Mijn waarneming is dat de financiële wereld de besturing uit handen heeft gegeven door het inzetten van rule-based softwarepakketten: de computer krijgt het laatste woord. Wie het slimste algoritme heeft wint. Rules kun je gemakkelijk programmeren, mensen veel minder. Daarmee is de facto niemand verantwoordelijk voor het resultaat. Niemand kan ook verantwoordelijkheid nemen voor het totaal resultaat. Je hebt je toch aan de regels gehouden? In een formele setting tenderen mensen doorgaans naar toepassen van regels en protocollen.

Allemaal heel begrijpelijk gelet op de snelheid waarmee individuele beleggers besluiten moeten nemen op basis van heel veel informatie. Maar het voert, om met Kierkegaard³ te spreken, wel in het onmenselijke.

Als we dus het probleem van stabiliteit van de financiële sector

definiëren als een probleem van controle op in principe unattended processen, processen die zonder menselijke tussenkomst worden uitgevoerd, kunnen we te rade gaan bij de controle architecturen van kerncentrales en degelijke. Kerncentrales bevinden zich qua beslissings- en controle architectuur in een zelfde situatie. Allemaal kleine deeltjes die handelend vanuit de eigen microrationaliteit toch macro een enorme klap kunnen geven.

Kerncentrales hebben in beginsel drie onafhankelijke rekensystemen, dacht ik. Twee systemen monitoren en melden onafhankelijk van elkaar de resultaten aan een derde systeem. Bij geconstateerde verschillen tussen de twee systemen grijpt het derde systeem in.

> Twee oplossingsscenario's

Ik denk dat er twee sluitende scenario's zijn in deze situatie: of een mondiale superstructuur met een global publieke financiële infrastructuur waar commerciële banken op terecht kunnen. Of terug naar de banksituatie waar natuurlijke personen verantwoordelijk zijn voor de financiële stromen. Zoals de NUTS van vroeger, kleinschalig en binnen de invloedscirkel. Alle tussenoplossingen werken niet denk ik.

Ik begin met het beschrijven van het mondiale scenario als oplossing voor het creëren van een vast punt. Zoals de controle architectuur van kerncentrales en hun drie hiërarchisch geschakelde computers als hierboven beschreven.

Redenerend langs deze weg zou je de verschillende beurcomputers een overall computer kunnen laten voeden. Die kan dan bijvoorbeeld bij het IMF staan. Als de overall computer instabiliteit constateert kan die direct ingrijpen uiteraard geautoriseerd door het IMF. Op die manier creëer je als onderdeel van het systeem druk en tegendruk, iets dat nu alleen institutioneel is georganiseerd maar niet als onderdeel van het systeem zelf. Daardoor verliest het "Toezicht" het in deze turbulente tijden. Toezicht is principieel reactief, het ziet namelijk toe, en is daardoor altijd te laat. Een eigenschap van de door de tovenaarsleerling in gang gezette krachten is dat ze zich daarmee niet meer laten keren. Dit vraagt om een

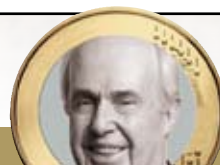
Het kan echt!

Als verzekeraar kunt u 4x efficiënter werken.

www.cordys.com/insurance
of bel: 0341-375555

Snelle oplossingen om uw bedrijfsprocessen te stroomlijnen

CORDYS

anticiperend principe. Er moeten signalen zijn die vooraf gaan aan escalatie waarop geacteerd kan en mag worden. Wie heeft een creatieve oplossing? Als we kiezen voor de superstructuur als oplossingsparadigma kan de beurshandel marktgedreven zijn maar dient de financiële infrastructuur inclusief de beschreven controle mechanismen een publieke en internationale infrastructuur, bijvoorbeeld onder gezag van het IMF te zijn. Het IMF wordt dan het "onfeilbare vaste punt". Dat is de enige weg, zowel praktisch als theoretisch denk ik om het systeem dicht te krijgen. De financiële infrastructuur moet een publieke zaak zijn. Het is te belangrijk om aan de markt over te laten.

De andere weg die we kunnen gaan is terug naar de 'NUTS'. In de huidige financiële wereldhuishouding is de verbinding zoek tussen de inleg en de bestemming. Met terug naar de NUTS, de vertrouwde spaarbank tot nut van het algemeen, bedoel ik niet terug naar vroeger, maar het gaat om het vinden van samenwerkingsvormen waarin de eenheid is hersteld. We hebben systemen of constructies nodig waarbij mensen persoonlijk verantwoordelijk zijn. In de principes van kleinschaligheid is die verbinding aanwezig. De principes van beslissen, betalen en genieten zijn hier in één hand. Dit is ook in het groot toepasbaar, waarbij het mensen zijn die de verantwoordelijkheid dienen te dragen en aanspreekbaar zijn op hun handelen.

> Einde van de rechtspersoon?

In een anonieme rechtsvorm als een NV is niemand verantwoordelijk. Rechtspersonen zijn in feite een grote truc om niet zelf persoonlijk verantwoordelijk te zijn voor de consequenties van het eigen handelen. Realiseert u zich dat grote bedrijven georganiseerd psychopatisch gedrag vertonen? Kijk eens naar de grote documentaire The Corporate daarover. Bedrijven voelen niets, kunnen geen relaties aangaan en maken doorgaans anderen verantwoordelijk voor hun falen. Mijns inziens geldt in deze crisis het thema dat op de financiële markten geen werkelijke verantwoordelijkheid wordt genomen. Een van de grondoorzaken is denk ik überhaupt het bestaan van rechtspersonen. Gezonde en volwassen mensen beschadigen zichzelf niet. Die nemen verantwoordelijkheid voor hun eigen handelen. Als we bij wijze van spreken de rechtspersoon als juridische identiteit zouden afschaffen zou op het punt van verantwoordelijk handelen veel gewonnen zijn denk ik. De manier waarop bij Lloyds of London thans de aanprakelijkheid is geregeld, u bent persoonlijk verantwoordelijk en kunt alles kwijtraken, zou wel eens een voorbeeld van de toekomst kunnen zijn.

> Geen groei zonder wortels

In mijn eerdere bijdrage aan INCROWD voorspelde ik de teloorgang van banken en financiële instellingen. Het is alleen eerder gebeurd en dramatischer dan ook ik had gedacht. De beweging die ik in dat artikel schetste, de bancaire marktplaats voor geldleningen, de 'moneyskype', is in feite het scenario naar eigen verantwoordelijkheid, de-institutionalisering en 'terug naar de moestuin'.

Een eventuele 'total makeover' van de financiële sector betekent denk ik in de eerste plaats een hernieuwde aandacht voor

waarden en normen van direct betrokkenen. Immers: geen groei zonder wortels. Wat zijn onze en hun waarden als bank en als belegger?

U zult vandaag maar met pensioen gaan waarbij uw pensioen was belegd in aandelen. Dan snapt u direct dat je zulke vitale zaken niet aan een anonieme markt kunt overlaten die uiteindelijk het eigen falen op de overheid afwentelt.

We hebben nu de kans om deze systeemfout te corrigeren omdat voorlopig de bancaire arrogantie wel wat minder zal zijn. Laten we er gebruik van maken.

Ik denk dat er geen keus is. Of mondiale controle organiseren, in de hoop op wijze mannen en geen kabouters aan het stuur, en snel de financiële infrastructuur in de publieke sector institutionaliseren. Of terug naar de NUTS. Ik hoop dat individuele competenties en de eerlijke en integere manier waarop iemand naar eigen beleggingsgedrag kijkt en hier over communiceert steeds meer bepalend zijn voor zijn succes. Authenticiteit van de bank, de bank als mentaal anker in een samenleving, en geloofwaardigheid in het bancaire bedrijf zijn voor mij doorslaggevend. Het Gemeentekrediet van België en de Algemene Spaar en Lijfrente Kas zijn oerbegrippen in Vlaanderen en de Postbank is dat in Nederland. Het zijn authentieke mentale ankers. Zuinig op zijn.

Ik hoop dat principes het ooit winnen van rules. Rules voeren in hun uiterste consequentie vaak in het onmenselijke.

Lang niet alle vragen in deze problematiek zijn gesteld en beantwoord. In het spanningsveld tussen micro- en macro rationaliteit ben ik zelf van een paar zaken overtuigd. Hoe het precies zit weet ik niet. Daar moeten veel knappere koppen dan ik zich maar eens over buigen. Mijn intentie is geweest een paar gevoelens en wellicht enkele inzichten met u te delen.

Als mogelijke acties stel ik voor dat wiskundigen en bestuurskundigen, experts in systeemtheorie hier eens naar kijken. Ik denk dat het antwoord mede van die kant moet komen. Wiskundige simulatie, dat soort dingen weet u wel? Ik weet niet of ze dat soort dingen nu doen binnen het IMF of de Nederlandsche Bank. Zo niet, zouden ze dat toch eens moeten overwegen met constructeurs van kerncentrales te praten. Die snappen de dynamiek van tovenaarsleerlingen. Wist u dat pakweg 70% van innovatie in een branche van buiten die branche komt. Met alleen met branchegenoten naar nieuwe slimmigheden kijken, creëert iemand zijn eigen blinde vlek. Niet doen! Een goed moment dus voor bankiers om eens over de schutting te shoppen.

Ik ga er graag over in gesprek met u! Doet u mee? Wie volgt?

Frans van der Reep is fameuze trendwatcher en Lector Digital World/ E-Business bij Hogeschool INHolland. frans.vanderreep@inholland.nl. Frans van der Reep is tevens spreker op het seminar IT & Banking 2008 op 18 november a.s. in Amsterdam.

¹ Met dank aan Derk Poot en Dick Markvoort voor hun commentaren op een eerdere versie van deze bijdrage.

² Er bestaan wel geopolitieke constanten. Bijvoorbeeld het streven van Rusland en later de Sowjet Unie en later weer Rusland naar havens aan warm water (via Iran of Afghanistan of eventueel de Bosporus), of de Engelse zorg om de beheersing van Antwerpen als pistool gericht op de borst van Engeland. Voor Holland geldt het geopolitieke credo "Gallia amica, non vicina" (Frankrijk als vriend, niet als buur). Onlangs werd dit credo in een krant of tijdschrift nog vermeld bij de ontmanteling van Fortis. De verkoop van de Belgische onderdelen aan Parisbas, zou de Franse invloed in België erg versterken, waardoor de instandhouding van de Belgische staat verder zou worden bemoeilijkt. Dat werd niet in het belang van Nederland geacht.

³ "Zoals eertijds de filosofie de theologie verdrongen heeft, zo maakt thans de natuurwetenschap korte metten met de ethiek; maar al dat moderne statistiekengedoe met het ethische zal ons lijnrecht in het onmenselijke voeren". Soeren Kierkegaard